บทบาทผู้ตรวจการแผ่นดินกับการเป็นเข็มทิศด้านความเป็นธรรมให้กับสังคมไทย[1]

The Ombudsman and Its Role as a Compass of Justice for Thai Society

ธนนันท์ สิงหเสม[2] และ ศิริรักษ์ นิทัศน์เอก[3]
Thananan Singhasem[2] and Siriruk Nithat–ek[3]
สถาบันผู้ตรวจการแผ่นดินศึกษา สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน[2]
Institute of Ombudsman Studies, Office of Ombudsman Thailand[2]
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง[3]
Faculty of Political science, Ramkhamhaeng University[3]
E-mail: Thananan@Ombudsman.go.th and Ssiriruk@gmail.com

Received 10.01.2025 ➢ Revised 21.02.2025 ➢ Accepted 04.03.2025

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการเสนอบทบาทของผู้ตรวจการแผ่นดินในระยะ 25 ปีที่ผ่านมา ภายใต้ข้อเสนอเกี่ยวกับการทำหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดินในการนำและขับเคลื่อนความเป็นธรรมให้กับสังคมไทยซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดให้ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา โดยมีการจัดตั้งองค์กรในครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2542 มีหน้าที่ดำเนินการรับเรื่องราวร้องทุกข์จากประชาชนและแก้ไขปัญหาพร้อมกับรายงาน

---

1 บทความวิชาการเรียบเรียงจากการศึกษาผลการดำเนินงานตลอด 25 ปีที่ผ่านมา ขององค์กรผู้ตรวจการแผ่นดินซึ่งเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีหน้าที่และอำนาจที่สำคัญโดยเฉพาะเรื่องของการสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทยทั้งในมิติเชิงป้องกันและมิติเชิงแก้ไขปัญหาเฉพาะกรณีหรือการแก้ไขปัญหาเชิงระบบบทความนี้เป็นความเห็นของจากการศึกษา ข้อมูล เอกสารทางวิชาการ และประสบการณ์ในการดำเนินงานของผู้เขียนเท่านั้น

2 ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา เลขที่ 120 อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 5 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ฯ

3 เลขที่ 282 ถนนรามคำแหง หัวหมาก บางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240.

ให้รัฐสภาทราบ ต่อมาใน พ.ศ. 2550 มีการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาจึงปรับเปลี่ยนเป็น ผู้ตรวจการแผ่นดิน โดยมีภารกิจเพิ่มเติมจากการรับเรื่องราวร้องทุกข์ของประชาชน คือ การดำเนินการด้านจริยธรรมและภารกิจด้านการติดตามประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จนกระทั่งในปีพุทธศักราช 2557 มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอีกครั้ง และในปีพุทธศักราช 2560 มีการจัดทำรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ และปรับเปลี่ยนอำนาจหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดินให้ดำเนินการ คือ การรับเรื่องราวร้องทุกข์ของประชาชน การเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครองหรือองค์กรอิสระที่มีหน้าที่และอำนาจ และด้านการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐ ตามหมวด 5 หน้าที่ของรัฐ ของรัฐธรรมนูญ สำหรับการเป็นเข็มทิศที่โดดเด่นของผู้ตรวจการแผ่นดิน คือ การอำนวยความเป็นธรรมให้แก่ประชาชนในการแก้ไขปัญหาเรื่องราวร้องทุกข์ของประชาชนและเรื่องหยิบยกที่ส่งผลกระทบต่อสังคมเป็นวงกว้าง ซึ่งผู้ตรวจการแผ่นดินได้รับมอบหมายให้ดำเนินภารกิจดังกล่าวมาตลอดระยะเวลา 25 ปี นอกจากนี้ ผู้ตรวจการแผ่นดินยังเป็นเข็มทิศด้านการดำเนินการทางจริยธรรม เข็มทิศด้านการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐ ตามหมวด 5 หน้าที่ของรัฐ ของรัฐธรรมนูญ และการเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครองหรือองค์กรอิสระที่มีหน้าที่และอำนาจ สำหรับก้าวต่อไปของผู้ตรวจการแผ่นดิน คือ การเดินหน้าสร้างสังคมธรรมาภิบาลให้เกิดความยั่งยืนเป็นที่พึ่งพิง เป็นเข็มทิศให้แก่สังคมไทยต่อไป

คำสำคัญ : ผู้ตรวจการแผ่นดิน, เข็มทิศ, ความเป็นธรรม, การดำเนินการด้านจริยธรรม, โอกาสและความท้าทาย

Abstract

This article presents the role of the Ombudsman over the past 25 years, with a proposal on the Ombudsman's role in leading and driving justice for Thai society. According to the Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2540 (1997), the Ombudsman of the Parliament, who first established the organization in B.E. 2542 (1999), was responsible for receiving public complaints, addressing issues, and reporting to the Parliament. In B.E. 2550 (2007), the Constitution underwent a major amendment, leading to the transformation of the Ombudsman of the Parliament into the Ombudsman of Thailand. As a result, additional responsibilities included handling ethical matters and conducting activities related to monitoring and evaluating the

implementation of the Constitution of the Kingdom of Thailand. In B.E. 2557 (2014), there was a political change, and in B.E. 2560 (2017), a new constitution was promulgated, which altered the powers and duties of the Thai Ombudsman again. The Ombudsman's responsibilities now include receiving complaints from the public, submitting issues and opinions to the Constitutional Court, the Administrative Court, or independent organizations under the Constitution, as well as overseeing the performance of government agencies in accordance with Chapter 5 of the Constitution, the Duties of the State. The prominent role of the Thai Ombudsman as a compass is to ensure justice for the public in resolving complaints and issues that have a wide impact on society. For the past 25 years, the Ombudsman of Thailand has trustworthily held these responsibilities. In addition, Thailand's Ombudsman serves as a compass for ethical conduct, overseeing the performance of government agencies in accordance with Chapter 5 of the Constitution, the Duties of the State, and submitting issues along with opinions to the Constitutional Court, the Administrative Court, or independent organizations under the Constitution with relevant duties and powers. The Thai Ombudsman's next step is to advance the creation of a sustainable society based on good governance, serving as a firm refuge and a guiding compass for Thai society.

Keywords : Ombudsman, Compass, Justice, Ethical conduct, Opportunities and Challenges

1. บทนำ

จริยธรรมกับการบริหารงานภาครัฐ ปรากฏรูปแบบในการดำเนินการในประเทศไทยหลายรูปแบบ ซึ่งสามารถพิจารณาหลักการดำเนินการได้ 2 ประการ คือ จริยธรรมนั้นถูกใช้เป็นกรอบมาตรฐานในการปฏิบัติงานของคนที่มีความสัมพันธ์กับภาครัฐโดยทั่วไป และอีกประการหนึ่ง คือ การประยุกต์ใช้หลักคุณธรรมจริยธรรมเพื่อกำหนดกรอบพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่รัฐ (โกวิทย์ กังสนันท์, 2568, หน้า 3-4)

สำหรับความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีในโลกปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อสังคมมากมาย โดยเฉพาะเรื่องการขาดคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคมไทย โดยเฉพาะปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทย ปัญหาการขาดธรรมาภิบาลของบุคลากรภาครัฐ หรือปัญหาการขาดความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งล้วนแล้วแต่ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และนับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น (พระครูพิศาลจริยากร เลขธมฺโม (สังข์ขาว) และสุชน ประวัติดี, 2562, หน้า 132)

สำหรับธรรมาภิบาลถือเป็นหลักการสำคัญที่ควรได้รับการสนับสนุนจากสังคม เนื่องจากเป็นหลักการพื้นฐานในการสร้างคุณภาพให้แก่ประเทศไทยในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ซึ่งส่งผลให้สังคมเกิดความเข้มแข็ง ดังนั้น สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินจึงเป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญและเป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนหลักธรรมาภิบาลจึงเป็นเหตุผลในการก่อกำเนิดสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินขึ้น (สมิต สัชฌุกร, 2554, หน้า 55-56) โดยสถานะขององค์กรผู้ตรวจการแผ่นดินคือองค์กรอิสระซึ่งเป็นสถาบันที่ใช้เพื่อถ่วงดุลอำนาจระหว่างการบริหารที่มีประสิทธิภาพกับการคุ้มครองสิทธิของประชาชน โดยองค์กรอิสระได้ถือกำเนิดขึ้นครั้งแรกภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับที่มีการปฏิรูปการเมืองเพื่อทำหน้าที่ในการตรวจสอบและควบคุมการทำหน้าที่ของฝ่ายบริหาร การเมือง และข้าราชการในมิติต่าง ๆ ตลอดจนคุ้มครองสิทธิของประชาชนอีกทางหนึ่ง ทั้งนี้หมายรวมถึง สถาบันตุลาการ อันประกอบด้วย ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง ศาลยุติธรรม รวมถึงองค์กรอิสระอีก 5 แห่ง คือ คณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน และผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา เหตุผลและความจำเป็นที่ต้องมีองค์กรอิสระเนื่องมาจากระบบเดิมของการใช้อำนาจรัฐจะพบว่าผู้ใช้อำนาจกับองค์กรตรวจสอบโดยส่วนใหญ่เป็นองค์กรเดียวกัน ดังนั้น จึงมีการออกแบบระบบขึ้นมาใหม่เพื่อจัดทำกลไกการใช้อำนาจผ่านองค์กรพิเศษซึ่งมีลักษณะองค์กรเป็นการเฉพาะ โดยมีเจตนารมณ์ในการปิดช่องว่างในการบริหารประเทศให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและปราศจากการครอบงำจากฝ่ายการเมือง (นพดล เฮงเจริญ, 2568, ออนไลน์)

แนวคิดเกี่ยวกับผู้ตรวจการแผ่นดินถูกกล่าวถึงครั้งแรกในประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. 2517 โดยคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้มี “ผู้ตรวจราชการแผ่นดินของรัฐสภา” ไว้ในร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับปีพุทธศักราช 2517 แต่เมื่อเข้าสู่ชั้นสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้มีการตัดทอนในส่วนของผู้ตรวจการแผ่นดินออกไป และในวันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2533 คณะกรรมาธิการการปกครอง และคณะกรรมาธิการกิจการสภาผู้แทนราษฎร ร่วมกับสถาบันนโยบายศึกษา สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ได้มีการจัดงานสัมมนาเรื่องผู้ตรวจการรัฐสภาขึ้น โดยมีการระดมความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมการสัมมนาเพื่อนำผลที่ได้จากการสัมมนามาใช้เป็นแนวทางในการจัดตั้งผู้ตรวจการรัฐสภา และในภายหลังได้มีการจัดสัมมนาการอภิปรายและเผยแพร่แนวคิดเกี่ยวกับผู้ตรวจการรัฐสภาผ่านช่องทางอื่น ๆ อีกหลายช่องทาง แต่แนวคิดดังกล่าวยังคงรับรู้อยู่เฉพาะบางกลุ่ม อาทิ กลุ่มสมาชิกรัฐสภา นักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิบางส่วน จนกระทั่งในพ.ศ. 2538 มีการผลักดันอย่างจริงจังในการบัญญัติสถาบันผู้ตรวจการรัฐสภาไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศไทย โดยแก้ไขเพิ่มเติมในรัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2534 ฉบับที่ 5 ปีพุทธศักราช 2538 บัญญัติในมาตรา 162 ทวิ โดยในมาตราดังกล่าวได้บัญญัติไว้ว่า พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งผู้ตรวจการรัฐสภามีจำนวนไม่เกินห้าคน

ตามมติของรัฐสภาและให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งผู้ตรวจการรัฐสภา แต่เนื่องด้วยไม่มีการกำหนดระยะเวลาไว้เป็นบทบังคับทำให้ไม่มีการแต่งตั้งผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาขึ้น และในภายหลังได้มีการผลักดันการปฏิรูปการเมือง และนำไปสู่การแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ฉบับที่ 6 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2539 โดยมีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 211 ในเรื่องการตั้งคณะกรรมการสภาร่างรัฐธรรมนูญขึ้น และมีการจัดตั้งระบบผู้ตรวจการแผ่นดินโดยใช้ชื่อว่า “ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา” และได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 หมวด 6 รัฐสภา ส่วนที่ 7 ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา มาตรา 196 มาตรา 197 และมาตรา 198 และกำหนดให้มีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา เพื่อรองรับการดำเนินงานของผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา และประกาศใช้เป็นพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา พ.ศ. 2542 ขึ้น (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2568, ออนไลน์)

ดังนั้น บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายถึงการทำหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดินเพื่อทำหน้าที่ในการขับเคลื่อนเรื่องความเป็นธรรมในสังคมไทย โดยบทความนี้จะอธิบายถึงพัฒนาการ 25 ปีในการทำงานของหน่วยงานและการนำเสนอด้วยมุมมองต่อการทำหน้าที่ผู้ตรวจการแผ่นดิน ใน 2 ส่วน คือ มุมมองจากผู้นำองค์กร และมุมมองจากบุคคลภายนอกที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรง เพื่อถ่วงน้ำหนักการอธิบายถึงบทบาทของผู้ตรวจการแผ่นดินจะสะท้อนแนวคิดนโยบายและการปฏิบัติงานของผู้ตรวจการแผ่นดินและสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน สำหรับมุมมองจากภายนอกในบทความนี้จึงหมายถึง บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของผู้ตรวจการแผ่นดินโดยเฉพาะรัฐสภา ซึ่งประกอบด้วย วุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาและผู้ตรวจการแผ่นดิน ต้องดำเนินภารกิจตามกำหนดปีงบประมาณและรายงานผลการดำเนินงานให้รัฐสภาได้รับทราบและอภิปรายผลการดำเนินงานตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้

การดำเนินการของผู้ตรวจการแผ่นดินถูกกำหนดบทบาท หน้าที่และอำนาจไว้อย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับ ผลของการดำเนินการของผู้ตรวจการแผ่นดินตลอด 25 ปีที่ผ่านมาจะสะท้อนทิศทางที่ชัดเจนในการอำนวยความเป็นธรรมให้แก่สังคมประดุจเข็มทิศของสังคม ซึ่งพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถานได้นิยามคำว่าเข็มทิศ หมายถึง ชื่อเครื่องชี้บอกทิศ มีเข็มเป็นแม่เหล็ก ปลายข้างหนึ่งชี้ไปทางเหนือเสมอ (ราชบัณฑิตสถาน, 2568, ออนไลน์) ดังนั้น เข็มทิศในบทความนี้จึงเปรียบเหมือนเครื่องชี้ทิศทางในการเรียกร้องความเป็นธรรมหรือเป็นเครื่องชี้ทางออกให้แก่ประชาชนเมื่อได้รับความเดือดร้อนและไม่เป็นธรรมเมื่อเกิดขึ้นกับตนเองหรือสังคมไทย โดยเข็มทิศหลักในบทความนี้จึงเปรียบถึงภารกิจที่ได้รับความไว้วางใจให้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องและเข็มทิศรองในบทความนี้จึงเปรียบถึงภารกิจสำคัญที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการตามรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับ

2. เข็มทิศหลัก

2.1 บทบาทและอำนาจหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดินตามรัฐธรรมนูญสำหรับมุมมองบุคคลภายนอก

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดให้มีการจัดตั้งผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาโดย อุทัย พิมพ์ใจชน (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา, 2544, หน้า 4) กล่าวถึงเจตนารมณ์ในการวางรากฐานส่งเสริม คุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ของประชาชนให้ได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรมจากรัฐ ทั้งนี้ภาระหน้าที่หลักสำคัญ คือ การตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยมีการดำเนินการรับเรื่องราวร้องทุกข์จากประชาชน ซึ่งใช้กลไกทางกฎหมายและให้ผู้ตรวจการแผ่นดินรัฐสภาเป็นฝ่ายตรวจสอบการดำเนินการนั้น โดยการปฏิบัติหน้าที่ต้องดำเนินการอย่างเที่ยงธรรม ถูกต้อง รวดเร็ว มีมาตรฐานการดำเนินงานและสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐกับประชาชน นอกจากนี้ มนูญกฤต รูปขจร (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา, 2544, หน้า 4) ยังได้กล่าวว่า ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเป็นผู้ที่สร้างความเป็นธรรมดำเนินการด้วยความถูกต้อง ในการกำกับดูแลในการบริหารราชการแผ่นดิน รวมถึงการกำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐอีกด้วย เพื่อสร้างความไว้วางใจจากประชาชน ตลอดจนการดำเนินการและการใช้อำนาจรัฐ ได้รับการยอมรับและมีความน่าเชื่อถือจากหน่วยงานรัฐด้วยกันเองและสื่อมวลชนที่จะเป็นผู้สื่อสารระหว่างหน่วยงานรัฐไปยังประชาชนอีกทางหนึ่งด้วย แต่อย่างไรก็ดี อุทัย พิมพ์ใจชน (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา, 2545, หน้า 4) ได้ตั้งข้อสังเกตในเรื่องของอำนาจผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาว่าไม่มีอำนาจในการสั่งการให้หน่วยงานดำเนินการแต่อย่างใด ทำได้เพียงกำชับติดตามและให้ข้อเสนอแนะ ตลอดจนมีการรายงานต่อสาธารณชนและรัฐสภาให้รับทราบ ซึ่งในบางมุมอาจจะเห็นได้ว่า หน่วยงานไม่สามารถดำเนินการลงโทษผู้กระทำผิดได้แต่อย่างใด แต่ในทางกลับกันในอีกมุมหนึ่งการที่ประชาชนการนำเรื่องราวร้องทุกข์มาร้องยังผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาถือเป็นเรื่องที่ดีกว่าการนำเรื่องราวนั้นไปแจ้งต่อสื่อมวลชน เนื่องจากผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภามีความยึดโยงกับฝ่ายนิติบัญญัติ การดำเนินการในการแก้ไข กฎ ระเบียบ คำสั่งที่ไม่เป็นธรรม ผู้ตรวจการแผ่นดินจะสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า นอกจากการดำเนินการเรื่องราวร้องทุกข์แล้ว โภคิน พลกุล (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา, 2548, หน้า 3) ยังได้กล่าวถึงภารกิจหลักที่สำคัญอีกประการหนึ่งของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน คือ การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข โดยเฉพาะการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐ กับประชาชน โดยใช้หลักธรรมาภิบาลเป็นสิ่งที่ยึดโยงให้การดำเนินการแก้ไขปัญหาเรื่องร้องเรียนเป็นไปอย่างโปร่งใสและมีส่วนร่วม อันจะก่อให้เกิด “ความเสมอภาค” และมีการปฏิบัติอย่างเท่าเทียม

สำหรับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดินและสำนักผู้ตรวจการแผ่นดิน

แยกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบาย ทิศทางในการดำเนินการขององค์กร ส่วนที่ 2 สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา มีสถานะเป็นหน่วยงานธุรการของผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา เป็นกลไกในการขับเคลื่อนการดำเนินการต่าง ๆ หรือการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัตินั่นเอง สำหรับคุณสมบัติของผู้ตรวจการแผ่นดินรัฐสภาและสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน พึงมีคือ ความเป็นอิสระในการดำเนินการเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือและไม่เอนเอียงไปทางฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง สร้างความเป็นธรรมที่ชัดเจน รวดเร็ว เข้าถึงง่าย เพื่อให้การปฏิบัติงานสัมฤทธิ์ผล ซึ่ง มนูญกฤต รูปขจร (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา, 2545, หน้า 6) และอุทัย พิมพ์ใจชน (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา, 2546, หน้า 4) มีความเห็นที่สอดคล้องกันซึ่งกล่าวถึงการกำหนดหน้าที่ของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาควรดำเนินการอย่างมีมนุษยสัมพันธ์อันดี มีความเป็นอิสระ เที่ยงธรรม และยึดความยุติธรรมเป็นหลัก

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

อย่างไรก็ตาม เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในช่วง พ.ศ. 2550 โดย ชัย ชิดชอบ (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2551, หน้า 3-4) ได้กล่าวถึงผู้ตรวจการแผ่นดินว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 โดยสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญ คือ มีการเปลี่ยนชื่อจากผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเป็นผู้ตรวจการแผ่นดิน และมีการปรับเพิ่มอำนาจในการหยิบยกเรื่องร้องเรียนที่เป็นเรื่องการส่งผลกระทบต่อประชาชนเป็นวงกว้าง โดยไม่ต้องมีผู้ร้องเรียน พร้อมทั้งเพิ่มอำนาจการตรวจสอบการละเลย ไม่ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญและองค์กรในกระบวนการยุติธรรม พร้อมทั้งได้มอบหมายภารกิจสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การดำเนินการด้านจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้ความสำคัญของการดำเนินการดังกล่าวจะช่วยในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข ให้แก่ประชาชนในกรณีที่ได้รับความเดือดร้อนหรือไม่เป็นธรรม และได้มอบความไว้วางใจในการสร้างมาตรฐานทางคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่รัฐโดยในทางเดียวกัน ประสพสุข บุญเดช (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2551, หน้า 5-6) ได้กล่าวถึงการกำหนดให้ผู้ตรวจการแผ่นดินดูแลเรื่องการจัดทำประมวลจริยธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งหมด เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการกำกับดูแลพฤติกรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อส่งเสริมและกำกับติดตามพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่รัฐมีพฤติกรรมที่เหมาะสม ซึ่งถือเป็นภารกิจที่มีความท้าทายอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการดำเนินการเกี่ยวกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมซึ่งหากเป็นการกระทำที่มีความผิดร้ายแรง อาจเป็นเหตุให้บุคคลนั้นหลุดจากตำแหน่งได้ ดังนั้น คุณสมบัติผู้ที่จะดำเนินการมีความจำเป็นที่จะต้องเป็นบุคคลที่ถูกคาดหวังจากสังคมว่าจะต้องเป็นผู้ที่ทำหน้าที่อย่างตรงไปตรงมาไม่เกรงกลัวอิทธิพลใด มีความซื่อสัตย์สุจริต เที่ยงธรรม เป็นที่ประจักษ์ นอกจากนี้ ชัย ชิดชอบ (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2553,

หน้า 2-3) ยังเสนอแนะเพิ่มเติมว่าผู้ตรวจการแผ่นดินต้องมีความเสียสละ ซื่อสัตย์สุจริต เพื่อบำบัดเยียวยาประชาชนให้ได้รับความสุขสงบและไม่เดือดร้อน สมตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ และสมศักดิ์ เกียรติสุรนนท์ (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2554, หน้า 4-5) ก็มีมุมมองว่าผู้ตรวจการแผ่นดินย่อมเป็นที่พึ่งของประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อน ทั้งนี้ ผู้ตรวจการแผ่นดินจะต้องดำรงความเป็นธรรมให้แก่ประชาชนได้อย่างเสมอภาค ซึ่งเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้ตรวจการแผ่นดินสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในเรื่องความเป็นธรรมและเน้นการสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะเรื่องของการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทย

สำหรับใน พ.ศ. 2557 ประเทศไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอีกครั้งหนึ่งและมีการตารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2568, ออนไลน์) และมีการประกาศใช้ในวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2557 โดยยังให้องค์กรอื่น ๆ ตามรัฐธรรมนูญ ดำเนินภารกิจต่อเพื่อทำหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญกำหนด สำหรับการดำเนินภารกิจสำคัญต่าง ๆ พรเพชร วิชิตชลชัย (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2557, หน้า 5) ได้กล่าวถึงการดำเนินภารกิจของผู้ตรวจการแผ่นดินในการเดินหน้าในการสร้างมาตรฐานคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อเสริมหนุนให้ประชาชนมีสำนึกรับผิดชอบต่อประโยชน์สาธารณะเป็นที่ตั้ง นอกจากนี้ยังได้สะท้อนถึงว่าผู้ตรวจการแผ่นดินได้แสดงบทบาทในการอำนวยความเป็นธรรมได้อย่างดีเยี่ยม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

สำหรับใน พ.ศ. 2560 มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2560 กำหนดให้ผู้ตรวจการแผ่นดินมีหน้าที่และอำนาจตามมาตรา 230[4] และมาตรา 231[5] โดยผู้ตรวจการ

---

[4] มาตรา 230 ผู้ตรวจการแผ่นดินมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

1. เสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่ง หรือขั้นตอนการปฏิบัติงานใด ๆ บรรดาที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนหรือความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชน หรือเป็นภาระแก่ประชาชนโดยไม่จำเป็นหรือเกินสมควรแก่เหตุ

2. แสวงหาข้อเท็จจริงเมื่อเห็นว่ามีผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือความไม่เป็นธรรมอันเนื่องมาจากการไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย หรือปฏิบัตินอกเหนือหน้าที่และอำนาจตามกฎหมายของหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องให้ขจัดหรือระงับความเดือดร้อน หรือความไม่เป็นธรรมนั้น

3. เสนอต่อคณะรัฐมนตรีให้ทราบถึงการที่หน่วยงานของรัฐยังมิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องครบถ้วน ตามหมวด 5 หน้าที่ของรัฐ ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องไม่ดำเนินการตามข้อเสนอแนะของผู้ตรวจการแผ่นดินตาม (1) หรือ (2) โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินแจ้งให้คณะรัฐมนตรีทราบเพื่อพิจารณาสั่งการ ตามที่เห็นสมควรต่อไป ในการดำเนินการตาม (1) หรือ (2) หากเป็นกรณีที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินส่งเรื่องให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติดำเนินการต่อไป

[5] มาตรา 231 ในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 231 ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครองได้เมื่อเห็นว่ามีกรณี ดังต่อไปนี้

แผ่นดินยังคงปฏิบัติหน้าที่ในการแก้ไขทุกข์ร้อน อำนวยความเป็นธรรมให้แก่ประชาชน ตลอดจนเป็นองค์กรที่ดูแลรับผิดชอบในการสร้างส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินการทางจริยธรรมอันดีเพื่อให้การปฏิบัติงานการใช้อำนาจรัฐของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่เป็นไปอย่างมีธรรมาภิบาล ดังนั้น ภารกิจสำคัญของผู้ตรวจการแผ่นดินยังได้รับความไว้วางใจอย่างต่อเนื่องในอีกทางหนึ่ง ชวน หลีกภัย (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2562, หน้า 5) ได้กล่าวถึงภารกิจของผู้ตรวจการแผ่นดินตามรัฐธรรมนูญ 2560 มาตรา 230 และ 231 ที่กำหนดไว้อย่างกว้างขวางครอบคลุมองค์กรต่าง ๆ ซึ่งมีความท้าทายเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น คุณสมบัติของผู้ที่จะปฏิบัติหน้าที่ผู้ตรวจการแผ่นดินยังคงต้องมีคุณสมบัติที่ได้รับการสรรหาและผ่านการลงมติไว้วางใจให้ปฏิบัติหน้าที่มาเป็นอย่างดีโดยต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการบริหารราชการแผ่นดิน อีกทั้งต้องมีความซื่อสัตย์ สุจริต เป็นที่ประจักษ์ มีวุฒิภาวะและต้องมีความกล้าหาญทางจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งในส่วนนี้ผู้ที่จะมาปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ตรวจการแผ่นดินต้องมีคุณสมบัติข้างต้น ดังที่กล่าวมา

2.2 บทบาทและอำนาจหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดินสำหรับผู้ตรวจการแผ่นดินตามรัฐธรรมนูญสำหรับมุมมองของผู้นำองค์กร

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

ใน พ.ศ. 2543 สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาจัดตั้งขึ้นใหม่ตามรัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2540 มีหน้าที่ในการดำเนินการเกี่ยวกับการรับเรื่องร้องเรียน สำหรับในปีงบประมาณ พ.ศ. 2545 มีประชาชนที่เดือดร้อนและร้องทุกข์มายังผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาประมาณ 1,300 เรื่อง เมื่อเปรียบเทียบกับในปีแรก (พ.ศ. 2543) ของการก่อกำเนิดผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภามีเรื่องร้องเรียนจำนวน 184 เรื่อง ทำให้เห็นได้ว่าผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภามีเรื่องร้องเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ หากพิจารณาจะมีภาพสะท้อนอาจมองได้ 2 ประการ คือ 1. ประชาชนได้รับความเดือดร้อนและไม่เป็นธรรมเพิ่มมากขึ้น และ 2. ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเป็นองค์กรที่ประชาชนเลือกที่จะหันมาพึ่งพิงในยามทุกข์ร้อนจากการกระทำที่ไม่เป็นธรรมของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยการแก้ไขปัญหาของผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา พิเชษฐ์ สุนทรพิพิธ และคณะ (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา, 2545, หน้า 8) ได้อธิบายถึงวิธีการดำเนินงานของผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาโดยจะใช้วิธีการไกล่เกลี่ยอย่างสันติวิธี ปรับเปลี่ยนการดำเนินการในเชิงรุกมากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งพัฒนาศักยภาพ

---

(1) บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ให้เสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ และให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยโดยไม่ชักช้า ทั้งนี้ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

(2) กฎ คำสั่ง หรือการกระทำอื่นใดของหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย ให้เสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็นต่อศาลปกครองและให้ศาลปกครองพิจารณาวินิจฉัยโดยไม่ชักช้า ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง

เจ้าหน้าที่ให้มีความพร้อมในการแก้ปัญหาให้แก่ประชาชนเพื่อสร้างสังคมธรรมาภิบาลโดยอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและให้เป็นไปตามเจตนารมย์ของรัฐธรรมนูญ

สำหรับการสร้างองค์กรให้เป็นที่รู้จักและการเข้าถึงผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ได้มีการดำเนินการในเชิงรุก (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา, 2544, หน้า 8) ซึ่งในการสร้างการรับรู้ให้เป็นที่รู้จัก พิเชษฐ์ สุนทรพิพิธ ได้เริ่มต้นจากการจัดงานสัมมนาเรื่องผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาพบประชาชนในส่วนภูมิภาคในทุกภูมิภาคทั่วประเทศไทย เพื่อเป็นการสร้างการรับรู้ สร้างความเข้าใจ สร้างเครือข่ายและบูรณาการข้อมูลร่วมกับหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องให้เหมาะสมกับการเติบโตขององค์กรเพื่อมุ่งมั่นมุ่งเน้นในการสร้างความเป็นธรรมของสังคมไทย

ในขณะเดียวกันการสร้างองค์กรภายใน พูลทรัพย์ ปิยะอนันต์ และ ธีรเดช มีเพียร (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา, 2547, หน้า 6) กำหนดแนวทางการดำเนินงานของผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภามีแนวคิดในการดำเนินการ คือ การพัฒนาแนวทางในการปฏิบัติงานที่มีแนวทางที่ชัดเจนโดยมีการกำหนดกรอบเวลาควบคู่ไปกับการพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ โดยการดำเนินการจะประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชน พร้อมกับมีข้อเสนอแนะให้หน่วยงานต้นสังกัดกำชับให้ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่รัฐในสังกัดตนมีความระมัดระวัง เอาใจใส่ในการปฏิบัติหน้าที่ตลอดจนปรับปรุงระบบการทำงานให้เหมาะสมกับการบริหารและการบริการประชาชนมากยิ่งขึ้น และมีการวิเคราะห์ข้อมูลการร้องเรียนเชิงระบบเพื่อให้เกิดการป้องกันการเกิดปัญหาที่จะเกิดขึ้นซ้ำบ่อยครั้ง นอกจากนี้ ยังมีการเสนอแนะให้มีการแก้ไขกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนมากที่สุด เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงการดำเนินการของผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2548 ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาได้รับโปรดเกล้าให้ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาดำรงตำแหน่งครบ 3 คน จึงได้มีการบูรณาการในการทำงานในหลากหลายมิติตามความรู้ความสามารถ ของผู้ดำรงตำแหน่งนั้น โดย พูลทรัพย์ ปิยะอนันต์ และคณะ (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา, 2548, หน้า 6-7) อธิบายถึงการพัฒนาการดำเนินการได้มีการสร้างช่องทางการร้องเรียน ซึ่งได้มีการรับเรื่องร้องเรียนผ่านระบบอินเตอร์เน็ตเป็นครั้งแรก เพื่อสนับสนุนการพัฒนาช่องทางการร้องเรียนให้มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในวงกว้าง และมีการนำระบบเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงานเพื่อรองรับการทำงานของเจ้าหน้าที่สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาด้วยอีกทางหนึ่ง และได้มีการสร้างระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อสร้างมาตรฐานให้แก่ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาด้วย และในปีงบประมาณ พ.ศ. 2549 โดยพูลทรัพย์ ปิยะอนันต์ และคณะ เน้นย้ำถึงการให้ความสำคัญในการพัฒนาช่องทางการร้องเรียนเพิ่มขึ้นอีกหลายช่องทาง (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา, 2549, หน้า 5) โดยเฉพาะการพัฒนา

ระบบการรับเรื่องร้องเรียนในเบื้องต้นผ่านระบบโทรศัพท์ (Call center Team) เพื่อเป็นด่านหน้าในการให้คำแนะนำหรือประสานหน่วยงานให้กับผู้ร้องเรียนในเบื้องต้น ในการแก้ไขปัญหาเรื่องร้องเรียนให้กับประชาชน อีกทั้งยังมีการลงพื้นที่แสวงหาข้อเท็จจริงมุ่งเน้นการประชาสัมพันธ์สร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาให้ประชาชนรับรู้เข้าใจอย่างทั่วถึงควบคู่กับการประสานงานสร้างเครือข่ายเพื่อบูรณาการการทำงานร่วมกัน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2550 มีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้น คือ มีการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มีการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ขึ้นมาใหม่ และมีผลบังคับใช้ใน วันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2550 และได้ให้อำนาจของผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเพิ่มเติม โดยกำหนดให้ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภามีหน้าที่ในการดำเนินการเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยพูลทรัพย์ ปิยะอนันต์ และคณะ (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา, 2550, หน้า 4-5) กล่าวถึงการดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์ของเจ้าหน้าที่รัฐ ยังดำเนินการเฉกเช่นเดียวกันกับการดำเนินการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ทั้งนี้ อำนาจหน้าที่ที่เพิ่มเติมตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กำหนด คือ การดำเนินการด้านจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ พร้อมทั้งให้มีการตรวจสอบการละเลยการปฏิบัติหน้าที่หรือการปฏิบัติหน้าที่ที่ชอบด้วยกฎหมายขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและองค์กรในกระบวนการยุติธรรม การติดตามประเมินผลและจัดทำข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ ตลอดจนเสนอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในกรณีที่เห็นว่าจำเป็น ตลอดจนหยิบยกเรื่องขึ้นมาพิจารณากรณีที่ไม่มีการร้องเรียนหากเห็นว่าเรื่องร้องเรียนดังกล่าวเป็นเรื่องที่สร้างความเดือดร้อนเสียหายให้แก่ประชาชนเป็นวงกว้าง[6]

---

[6] มาตรา 2544 ผู้ตรวจการแผ่นดินมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) พิจารณาและสอบสวนหาข้อเท็จจริงตามคำร้องเรียนในกรณี

(ก) การไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย หรือปฏิบัตินอกเหนืออำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น

(ข) การปฏิบัติหรือละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ร้องเรียนหรือประชาชนโดยไม่เป็นธรรม ไม่ว่าการนั้นจะชอบหรือไม่ชอบด้วยอำนาจหน้าที่ก็ตาม

(ค) การตรวจสอบการละเลยการปฏิบัติหน้าที่หรือการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและองค์กรในกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ ไม่รวมถึงการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของศาล

(ง) กรณีอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

(2) ดำเนินการเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐตามมาตรา 279 วรรคสาม และมาตรา 280

สำหรับอำนาจหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กำหนดอำนาจหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดินโดยพูลทรัพย์ ปิยะอนันต์ และคณะ (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา, 2551, หน้า 6-7) ได้อธิบายการดำเนินการของผู้ตรวจการแผ่นดินมีการสอบสวนหาข้อเท็จจริงตามคำร้องเรียนจากการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการและพนักงานของรัฐทุกระดับที่สร้างความเสียหายและไม่เป็นธรรมแก่ประชาชน ไม่ว่าการปฏิบัตินั้นจะชอบหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย และมีการดำเนินการเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ การตรวจสอบการละเลยการปฏิบัติหน้าที่หรือการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและองค์กรในกระบวนการยุติธรรม อีกทั้งผู้ตรวจการแผ่นดินได้บูรณาการความร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) ในการจัดทำค่านิยมหลักมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกประเภท ทั้งนี้ ในส่วนของการดำเนินการสอบสวนเรื่องร้องเรียนก็ยังคงยึดหลักการปฏิบัติงานที่สะดวก รวดเร็ว โปร่งใส เป็นธรรมและตรวจสอบได้โดยยึดปรัชญาในการทำงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ เพื่อเยียวยาความเดือดร้อนและอำนวยความยุติธรรมให้กับประชาชน ในขณะเดียวกันผู้ตรวจการแผ่นดินได้ดำเนินการส่งเสริมให้มีการจัดทำประมวลจริยธรรมและมุ่งส่งเสริมให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐมีจิตสำนึกในด้านจริยธรรม พร้อมไปกับการติดตามประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ

นอกจากนี้ ปราโมทย์ โชติมงคล และคณะ (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2554, หน้า 8-9) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้ตรวจการแผ่นดินในการเป็นผู้นำในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในภาครัฐทุกมิติ ภายใต้หลักความโปร่งใสตรวจสอบได้สำหรับการดำเนินการเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ตรวจการแผ่นดินมุ่งเน้นที่จะดำเนินการในเชิง “ป้องกัน” โดยร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมเป็นเครือข่ายจริยธรรมในการส่งเสริมจิตสำนึกด้านจริยธรรมและในเชิง “แก้ไข” รวมถึงการพิจารณาสอบสวนข้อเท็จจริงกรณีที่มีการร้องเรียนว่ามีการกระทำที่ฝ่าฝืนประมวลจริยธรรมซึ่งหลักการในการดำเนินการปราโมทย์ โชติมงคล และคณะ (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2554, หน้า 8-9) เน้นย้ำต่ออีกว่า “ความเป็นธรรมและความถูกต้อง” คือหลักในการปฏิบัติหน้าที่ที่ผู้ตรวจการแผ่นดิน

(3) ติดตาม ประเมินผล และจัดทำข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ รวมตลอดถึงข้อพิจารณาเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในกรณีที่เห็นว่าจำเป็น

(4) รายงานผลการตรวจสอบและผลการปฏิบัติหน้าที่พร้อมข้อสังเกตต่อคณะรัฐมนตรีสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภาทุกปี ทั้งนี้ ให้ประกาศรายงานดังกล่าวในราชกิจจานุเบกษาและเปิดเผยต่อสาธารณะด้วย

การใช้อำนาจหน้าที่ตาม (1) (ก) (ข) และ (ค) ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินดำเนินการเมื่อมีการร้องเรียน เว้นแต่เป็นกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินเห็นว่าการกระทำดังกล่าวมีผลกระทบต่อความเสียหายของประชาชนส่วนรวมหรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจพิจารณาและสอบสวนโดยไม่มีการร้องเรียนได้

ยึดถือเสมอมาและได้นำแนวทางการศึกษาเชิงระบบเพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาแก่หน่วยงานต่าง ๆ ที่มีการร้องเรียนกรณีที่มีปัญหาลักษณะเดียวกันในต่างพื้นที่ หรือเพื่อป้องกันมิให้เกิดการร้องเรียนในลักษณะเดียวกัน โดยรับฟังความจากทั้งสองฝ่าย เปิดโอกาสให้ผู้ถูกร้องเรียนได้ชี้แจงข้อเท็จจริงและแสดงเอกสารพยานหลักฐานได้ภายในระยะเวลาอันสมควร และแจ้งให้ผู้ร้องเรียนได้ทราบความคืบหน้าของกระบวนการดำเนินงานและมีสิทธิโต้แย้งคำวินิจฉัยของผู้ตรวจการแผ่นดินได้อีกด้วย ในกรณีที่พบว่าเรื่องที่วินิจฉัยนั้นมีความล้าสมัยและไม่เสมอภาคตามหลักการที่กำหนด สำหรับการพิจารณาคำร้องเรียนจะมีการประชุมร่วมกันทุกสัปดาห์ ตลอดจนมีการลงพื้นที่เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างละเอียดรอบคอบร่วมกัน สำหรับการดำเนินการด้านจริยธรรม ผู้ตรวจการแผ่นดินมีการจัดทำมาตรฐานทางจริยธรรม เพื่อกำหนดไว้เป็นแนวทางให้หน่วยงานได้จัดทำประมวลจริยธรรมของหน่วยงานและได้รับความร่วมมือเป็นจากทุกภาคส่วน อันสะท้อนว่าสังคมไทยให้ความสำคัญและมีความห่วงกังวลในเรื่องความประพฤติและการดำรงตนของบุคคลในฐานะผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังนั้น การตรวจสอบจริยธรรมเป็นเพียงการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุ ผู้ตรวจการแผ่นดินจึงได้มุ่งแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุด้วย คือ การปลูกฝังจิตสำนึกด้านจริยธรรมให้แก่ประชาชน โดยเน้นที่จะปลูกจิตสำนึกด้านจริยธรรมให้แก่กลุ่มเด็กและเยาวชนที่จะเติบโตเป็นอนาคตของชาติ ควบคู่ไปกับการกระตุ้นให้ผู้คนในสังคมหันมาตระหนักถึงเรื่องคุณธรรมจริยธรรม นอกจากนี้ ผาณิต นิติทัณฑ์ประภาศ และคณะ (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2554, หน้า 8-9) ได้กล่าวว่า ผู้ตรวจการแผ่นดินแม้จะไม่มีอำนาจบังคับสั่งการ หรือมีอำนาจในการให้คุณให้โทษได้ แต่ลักษณะการทำงานของผู้ตรวจการแผ่นดินมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาด้วยสร้างความโปร่งใสและการสร้างการมีส่วนร่วม โดยใช้การไกล่เกลี่ยประนีประนอมและหาข้อยุติ ตลอดจนมีข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานเพื่อสร้างความพึงพอใจแก่ทุกฝ่าย สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องสร้างสัมพันธภาพอันดีระหว่างรัฐกับประชาชน และเน้นย้ำการประชาสัมพันธ์และการสร้างเครือข่ายเพื่อเข้าถึงประชาชนอย่างทั่วถึงทุกพื้นที่ โดยเฉพาะในปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 ประเทศไทยเผชิญกับสถานการณ์ทางการเมือง ประชาชนเกิดการตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น ส่งผลให้ผู้ตรวจการแผ่นดินได้รับเรื่องร้องเรียนที่เกี่ยวกับการตรวจสอบจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นจำนวนมาก กระทั่งใน พ.ศ. 2557 ผาณิต นิติทัณฑ์ประภาศ และคณะ (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2557, หน้า 6-7) ได้ยืนยันถึงการดำเนินงานท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญแต่ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาในการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนอย่างต่อเนื่องตลอดจนการสร้างความร่วมมือกับภาครัฐและภาคเอกชน ส่งผลให้องค์กรผู้ตรวจการแผ่นดินยังดำเนินภารกิจต่อไป ซึ่งถือเป็นความท้าทายที่ผู้ตรวจการแผ่นดินจะต้องดำเนินการเป็นที่พึ่งของประชาชนอย่างยั่งยืน

สำหรับในปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 ศรีราชา วงศารยางค์กูร และคณะ (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2558, หน้า 6-8) ได้เน้นย้ำว่า ทิศทางของผู้ตรวจการแผ่นดินจะมุ่งเน้นการทำงานในเชิงรุกด้วยการสร้างเครือข่ายผู้ตรวจการแผ่นดินครอบคลุมทุกภาคส่วนทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งถือเป็นโอกาสอันดีที่จะได้เผยแพร่บทบาท อำนาจหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดินไทยในการปฏิบัติภารกิจท่ามกลางบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปต่อสาธารณชนให้รับรู้

นอกจากนี้ ศรีราชา วงศารยางค์กูร และคณะ (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2558, หน้า 6-8) กล่าวถึงห้วงเวลาแห่งการสูญเสียของปวงชนชาวไทยในช่วง พ.ศ. 2558 ประเทศไทยอยู่ในห้วงเวลาของการโศกเศร้าอาดูรของเหล่าพสกนิกรชาวไทยทั้งประเทศและทั่วโลกที่ต่างร่วมไว้อาลัยจากการเสด็จสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศร รามาธิบดี จักรีนฤบดินทรสยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ผู้ตรวจการแผ่นดินทุกท่านและเจ้าหน้าที่สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินทุกคนต่างน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ และได้ถวายสัตย์ปฏิญาณเพื่อเป็นข้าราชการที่ดีและพลังของแผ่นดิน สำหรับภารกิจต่าง ๆ ของผู้ตรวจการแผ่นดินที่ผ่านมาได้รับความร่วมมืออันดีจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่ต่างเห็นถึงความสำคัญในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นอันจะนำพาให้สังคมไทยพัฒนาไปสู่การเป็น “ประชารัฐ” ที่มีความยั่งยืนต่อไป

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

ช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนผ่านจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 สู่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 วิทวัส รชตะนันทน์ และ บูรณ์ ฐาปนดุลย์ (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา, 2558, หน้า 6-8) ได้กล่าวถึงทิศทางขององค์กรผู้ตรวจการแผ่นดิน แม้จะอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของประเทศไทย ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2560 และมีบทบัญญัติเกี่ยวกับผู้ตรวจการแผ่นดิน โดยให้มีหน้าที่และอำนาจในด้านการเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งขั้นตอนใด ๆ ที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนหรือไม่เป็นธรรมแก่ประชาชนโดยไม่เป็นธรรม หรือเป็นภาระแก่ประชาชนโดยไม่จำเป็นหรือเกินสมควรแก่เหตุ และแสวงหาข้อเท็จจริงเมื่อเห็นว่าผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือความไม่เป็นธรรมอันเนื่องมาจากการปฏิบัติตามกฎหมายหรือปฏิบัตินอกเหนือหน้าที่และอำนาจตามกฎหมายของหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนดังกล่าว นอกจากนี้ ผู้ตรวจการแผ่นดินสามารถเสนอต่อคณะรัฐมนตรีให้ทราบถึงการที่หน่วยงานของรัฐยังมิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องครบถ้วน ตามหมวด 5 หน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้หากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องไม่ดำเนินการตามข้อเสนอแนะของผู้ตรวจการ

แผ่นดินโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ผู้ตรวจการแผ่นดินสามารถแจ้งให้คณะรัฐมนตรีทราบเพื่อพิจารณาสั่งการตามที่เห็นสมควรต่อไป ซึ่งเป็นหน้าที่และอำนาจที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยวิทวัส รชตะนันทน์ และคณะ (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2561, หน้า 7-8) กล่าวถึงการประกาศใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินพุทธศักราช 2560 ซึ่งถือเป็นบทกำหนดกรอบและแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่และการใช้อำนาจของผู้ตรวจการแผ่นดิน ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินได้มีการปรับปรุงการจัดแบ่งส่วนงานต่าง ๆ ภายในองค์กร เพื่อรองรับการแก้ไขปัญหาความทุกข์ร้อนของประชาชนให้หมดสิ้นไป โดยผู้ตรวจการแผ่นดินยังมอบนโยบายในการอำนวยความเป็นธรรมในเชิงป้องกันและสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ เพื่อส่งเสริมธรรมาภิบาลและประสานความร่วมมือทางวิชาการ เพื่อให้องค์กรผู้ตรวจการแผ่นดินเป็นองค์กรที่สามารถเป็นที่พึ่งของประชาชนได้อย่างแท้จริง

สำหรับในปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 วิทวัส รชตะนันทน์ และคณะ (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2562, หน้า 7-8) ได้เน้นย้ำถึงการทำงานในเชิงรุก มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาเชิงระบบ วิเคราะห์แก้ไขปัญหาในเชิงลึก เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเสนอแนะและนำแนวทางดังกล่าวมาแก้ไขปัญหาที่มีลักษณะเดียวกันได้ทั่วประเทศ โดยอาศัยการดำเนินการร่วมมือกับเครือข่ายที่ให้ความร่วมมือด้วยดีเสมอมา วิทวัส รชตะนันทน์ และคณะ (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2563, หน้า 6-8) กำหนดทิศทางการดำเนินการภายใต้หลักการทำงาน “สุจริต เที่ยงธรรม กล้าหาญ ปราศจากอคติ” ทั้งนี้ปีงบประมาณพ.ศ. 2563-2565 ประเทศไทยและประชาคมโลกต่างต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรน่า 2019 ซึ่งถือเป็นความยากลำบากที่จะนำพาองค์กรและสังคมผ่านพ้นวิกฤติดังกล่าวไปได้ หากปราศจากความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ซึ่งผลการแก้ไขปัญหาเรื่องราวร้องทุกข์ที่เป็นสิ่งสะท้อนผลการดำเนินงานอันที่ประจักษ์ในแต่ละปีงบประมาณพบว่า พ.ศ. 2544 มีเรื่องรับเข้า 775 เรื่อง (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา, 2544, หน้า 46) พ.ศ. 2545 มีเรื่องรับเข้า 1,803 เรื่อง มีเรื่องดำเนินการแล้วเสร็จ 626 เรื่อง (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา, 2545, หน้า 16-17) พ.ศ. 2546 มีเรื่องรับเข้า 2,283 เรื่อง มีเรื่องดำเนินการแล้วเสร็จ 1,618 เรื่อง (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา, 2546, หน้า 38) พ.ศ. 2547 มีเรื่องรับเข้า 4,084 เรื่อง มีเรื่องดำเนินการแล้วเสร็จ 3,059 เรื่อง (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา, 2547, หน้า 36) พ.ศ. 2548 มีเรื่องรับเข้า 3,722 เรื่อง มีเรื่องดำเนินการแล้วเสร็จ 2,356 เรื่อง (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา, 2548, หน้า 39) พ.ศ. 2549 มีเรื่องรับเข้า 6,532 เรื่อง มีเรื่องดำเนินการแล้วเสร็จ 3,636 เรื่อง (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา, 2549, หน้า 39) พ.ศ. 2550 มีเรื่องรับเข้า 5,160 เรื่อง มีเรื่องดำเนินการแล้วเสร็จ 3,349 เรื่อง (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา, 2550, หน้า 48) พ.ศ. 2551 มีเรื่องรับเข้า 3,773 เรื่อง มีเรื่องดำเนินการแล้วเสร็จ 2,877 เรื่อง (สำนักงาน

ผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2551, หน้า 49) พ.ศ. 2552 มีเรื่องรับเข้า 2,973 เรื่อง มีเรื่องดำเนินการแล้วเสร็จ 1,918 เรื่อง (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2552, หน้า 57) พ.ศ. 2553 มีเรื่องรับเข้า 3,258 เรื่อง มีเรื่องดำเนินการแล้วเสร็จ 1,893 เรื่อง (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2553, หน้า 50) พ.ศ. 2554 มีเรื่องรับเข้า 3,615 เรื่อง มีเรื่องดำเนินการแล้วเสร็จ 2,354 เรื่อง (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2554, หน้า 55) พ.ศ. 2555 มีเรื่องรับเข้า 3,544 เรื่อง มีเรื่องดำเนินการแล้วเสร็จ 2,227 เรื่อง (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2555, หน้า 51) พ.ศ. 2556 มีเรื่องรับเข้า 4,737 เรื่อง มีเรื่องดำเนินการแล้วเสร็จ 2,897 เรื่อง (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2556, หน้า 57) พ.ศ. 2557 มีเรื่องรับเข้า 4,729 เรื่อง มีเรื่องดำเนินการแล้วเสร็จ 2,828 เรื่อง (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2557, หน้า 58) พ.ศ. 2558 มีเรื่องรับเข้า 4,807 เรื่อง มีเรื่องดำเนินการแล้วเสร็จ 2,206 เรื่อง (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2558, หน้า 59) พ.ศ. 2559 มีเรื่องรับเข้า 6,217 เรื่อง มีเรื่องดำเนินการแล้วเสร็จ 3,417 เรื่อง (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2559, หน้า 59) พ.ศ. 2560 มีเรื่องรับเข้า 5,339 เรื่อง มีเรื่องดำเนินการแล้วเสร็จ 3,242 เรื่อง (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2560, หน้า 62) พ.ศ. 2561 มีเรื่องรับเข้า 4,435 เรื่อง มีเรื่องดำเนินการแล้วเสร็จ 2,765 เรื่อง (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2561, หน้า 44) พ.ศ. 2562 มีเรื่องรับเข้า 4,282 เรื่อง มีเรื่องดำเนินการแล้วเสร็จ 2,205 เรื่อง (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2562, หน้า 51) พ.ศ. 2563 มีเรื่องรับเข้า 4,948 เรื่อง มีเรื่องดำเนินการแล้วเสร็จ 3,073 เรื่อง (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2563, หน้า 47) พ.ศ. 2564 มีเรื่องรับเข้า 4,866 เรื่อง มีเรื่องดำเนินการแล้วเสร็จ 2,675 เรื่อง (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2564, หน้า 61) พ.ศ. 2565 มีเรื่องรับเข้า 5,250 เรื่อง มีเรื่องดำเนินการแล้วเสร็จ 2,839 เรื่อง (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2565, หน้า 47) พ.ศ. 2566 มีเรื่องรับเข้า 5,380 เรื่อง มีเรื่องดำเนินการแล้วเสร็จ 3,388 เรื่อง (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2566, หน้า 47) ผลการดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องร้องเรียนแสดงดังรูปภาพที่ 1

ภาพที่ 1 : ผลการดำเนินการเรื่องร้องเรียนระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2545 – 2566

2.3 เข็มทิศหลัก : การดำเนินการเรื่องร้องเรียนเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนและไม่เป็นธรรมแก่ประชาชน

จากภาพที่ 1 แสดงผลการดำเนินการเรื่องร้องเรียนของผู้ตรวจการแผ่นดิน ตัวเลขจากภาพสะท้อนถึงอัตราการเปลี่ยนแปลงของจำนวนเรื่องที่รับไว้พิจารณาและจำนวนเรื่องที่ดำเนินการแล้วเสร็จ ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อตัวเลขดังกล่าวมีหลายประการ อาทิ ความผันผวนทางการเมือง เหตุการณ์โรคอุบัติใหม่ ฯลฯ โดยพบว่าในปีงบประมาณ พ.ศ. 2548 พ.ศ. 2549 พ.ศ. 2552 พ.ศ. 2553 พ.ศ. 2557 พ.ศ. 2558 เป็นช่วงเวลาที่ประเทศไทยประสบกับความผันผวนทางการเมือง ซึ่งในระหว่างนั้นอาจมีการปรับเปลี่ยนอำนาจหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญแต่ละฉบับกำหนดผู้ตรวจการแผ่นดินและสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ในสถานะที่เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญอาจมีความจำเป็นที่จะต้องชะลอการดำเนินการภารกิจหน้าที่หลายประเด็น และบางภารกิจอาจต้องมีการยุติการดำเนินการไปตามที่รัฐธรรมนูญที่ถูกยกเลิกไปเช่นกัน นอกจากนี้ยังพบข้อมูลในเรื่องความทับซ้อนอำนาจหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดินกับองค์กรอิสระอื่น จะพบว่าผู้ตรวจการแผ่นดินเป็น “หน้าด่าน” ในการรับเรื่องร้องเรียนจากประชาชนและแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชนผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนจากการเอารัดเอาเปรียบของหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่รัฐ หากเป็นเรื่องเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชัน เมื่อรับเรื่องแล้วจะส่งต่อไปให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติแต่หากเป็นเรื่องเกี่ยวกับการตรวจเงินงบประมาณ ผู้ตรวจการแผ่นดินจะส่งเรื่องต่อไปยัง คณะกรรมการการตรวจเงินแผ่นดิน

นอกจากนี้ ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 และ พ.ศ. 2564 ทั่วโลกและประเทศไทยเผชิญกับโรคติดเชื้อไวรัส โคโรนา 2019 การดำเนินการของทั่วโลกและสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน มีการปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานเป็นระบบการรับงานกลับไปทำที่บ้าน (Work from Home) ก่อให้เกิดการปรับตัวขององค์การผู้ตรวจการแผ่นดินและทุกองค์กร ดังนั้นการดำเนินการด้านทรัพยากรต่าง ๆ ของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน หรือการแสวงหาข้อเท็จจริงจึงเป็นไปด้วยความยากลำบาก ส่งผลให้ผลการดำเนินการมีอัตราการดำเนินการแล้วเสร็จมีความเปลี่ยนแปลงและมีจำนวนลดลง

3. เข็มทิศรอง

3.1 ภารกิจเกี่ยวกับการดำเนินการด้านจริยธรรม (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2557, หน้า 164-173)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กำหนดให้ผู้ตรวจการแผ่นดินมีอำนาจ หน้าที่ ภารกิจ ในการดำเนินการด้านจริยธรรม โดยมีการดำเนินการในสาระสำคัญ 3 ส่วนคือ 1. การจัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมกลาง และกำกับให้หน่วยงานรัฐทุกประเภทจัดทำประมวลจริยธรรม 2. การส่งเสริมจิตสำนึกด้านจริยธรรมให้แก่กลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง และ 3. การดำเนินการเกี่ยวกับการฝ่าฝืนจริยธรรม โดยดำเนินการระหว่าง พ.ศ. 2550-2557 สำหรับภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการเสนอแนะหรือให้คำแนะนำในการจัดทำหรือปรับปรุงประมวลจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และเจ้าหน้าที่ของรัฐแต่ละประเภทจะต้องดำเนินการจัดทำประมวลจริยธรรมให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญ (วันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2551) ซึ่งผู้ตรวจการแผ่นดินได้ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ในการให้คำแนะนำตลอดจนเร่งรัด ติดตามผลการดำเนินการจัดทำประมวลจริยธรรมไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐที่ยังจัดทำประมวลจริยธรรมไม่แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด และให้จัดส่งมาเก็บไว้ในระบบฐานข้อมูลประมวลจริยธรรมของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน นอกจากนี้ บทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 สำหรับการเร่งรัดดำเนินการมีการติดตามเป็นหนังสือ การจัดการประชุมชี้แจง การติดต่อประสานงานทางโทรศัพท์และไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ และทำการเชื่อมโยงข้อมูลผ่านทางเว็บไซต์มายังสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน (ยกเว้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากมีจำนวนมากจึงได้แยกการติดตาม) สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการสำรวจข้อมูลการจัดส่งประมวลจริยธรรม และติดตามทวงถามไปยังหน่วยงานที่ยังไม่ส่งประมวลจริยธรรม ทั้งส่วนของข้าราชการประจำส่วนท้องถิ่นและผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองส่วนท้องถิ่น ทั้งในส่วนบริหารท้องถิ่นและสภาท้องถิ่น ทั้งในรูปแบบทั่วไปและรูปแบบพิเศษ เมื่อประมวลจริยธรรมที่บังคับใช้มาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี จึงต้องมีการประเมินประมวลจริยธรรมโดยการประเมินแยกเป็น 2 ส่วน คือ 1. การประเมินความเหมาะสมของประมวลจริยธรรม โดยสำรวจความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมเกี่ยวกับมาตรฐานจริยธรรมอันเป็นค่านิยมหลักและมาตรฐานจริยธรรมขององค์กร

ตลอดจนความคิดเห็นเกี่ยวกับกลไกและระบบการบังคับใช้ประมวลจริยธรรม และขั้นตอนการลงโทษ 2. การประเมินการปฏิบัติตามประมวลจริยธรรม ซึ่งจะเป็นการประเมินระดับของการยึดถือปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมของหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อที่หน่วยงานจะดำเนินการปรับปรุงแนวทางการปฏิบัติหรือแก้ไขเพิ่มเติมให้เกิดการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และต่อมาในภายหลังผู้ตรวจการแผ่นดินได้จัดประชุมระดมความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำประมวลจริยธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและได้มีการยกร่างปรับปรุงประมวลจริยธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งในส่วนของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นและข้าราชการส่วนท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นมาตรฐานในการดำเนินการตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

ผลการดำเนินการจัดทำประมวลจริยธรรม ปรากฏข้อมูลว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับชาติประกอบด้วย สมาชิกวุฒิสภาและกรรมาธิการ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกรรมาธิการ และข้าราชการการเมือง ได้มีการจัดทำและส่งประมวลจริยธรรมมายังสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ครบ 3 ส่วน ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นทั้งฝ่ายบริหารท้องถิ่นและฝ่ายสภาท้องถิ่น มีการจัดทำและส่งประมวลจริยธรรมมายังสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน จำนวน 14,577 ฉบับ ข้าราชการจำแนกตามประเภทของคณะกรรมการบริหารงานบุคคลมีจำนวน 10 ประเภท ส่งมาจำนวน 9 ประเภท พนักงานองค์กรอิสระ/องค์กรอื่นของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และองค์การมหาชน จำนวน 7 ประเภท ส่งมาจำนวน 4 ประเภท

สำหรับการขับเคลื่อนงานด้านการส่งเสริมจริยธรรมในเชิงยุทธศาสตร์ ผู้ตรวจการแผ่นดินได้แต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมจิตสำนึกด้านจริยธรรม เพื่อช่วยระดมความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ พร้อมร่วมกันกำหนดแนวทาง รูปแบบและวิธีการส่งเสริมจิตสำนึกด้านจริยธรรม ตามยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินที่เรียกว่า **“ยุทธศาสตร์ 9 - 6 - 5”** พร้อมดำเนินการตามยุทธศาสตร์อย่างมีประสิทธิภาพครอบคลุมหลักการ กลุ่มเป้าหมายและวิธีการที่กำหนดไว้ ดังนี้

9 หมายถึง มาตรฐานทางจริยธรรมอันเป็นค่านิยมหลัก 9 ประการ (Core Value) ซึ่งผู้ตรวจการแผ่นดินกำหนดขึ้น ได้แก่

1. การยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรม
2. การมีจิตสำนึกที่ดี ซื่อสัตย์ สุจริต และรับผิดชอบ
3. การยึดถือประโยชน์ของประเทศชาติเหนือกว่าประโยชน์ส่วนตนและไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน
4. การยืนหยัดทำในสิ่งที่ถูกต้อง เป็นธรรมและถูกกฎหมาย
5. การให้บริการแก่ประชาชนด้วยความรวดเร็ว มีอัธยาศัย และไม่เลือกปฏิบัติ
6. การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนอย่างครบถ้วน ถูกต้อง และไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง
7. การมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน รักษามาตรฐาน มีคุณภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้
8. การยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
9. การยึดมั่นในหลักจรรยาวิชาชีพขององค์กร

6 หมายถึง กลุ่มเป้าหมายหลัก 6 กลุ่ม ในกรส่งเสริมจริยธรรม ประกอบด้วย

1. สถาบันครอบครัว
2. สถาบันการศึกษา
3. สถาบันชุมชนและสังคม
4. สถาบันศาสนา
5. สถาบันการเมืองการปกครอง
6. เครือข่ายด้านจริยธรรม

5 หมายถึง วิธีการส่งเสริมจิตสำนึกด้านจริยธรรม 5 ประการ ดังนี้

1. นโยบายและกฎระเบียบด้านจริยธรรม (Ethics Policy & Regulation)
2. การวิจัยและพัฒนาด้านจริยธรรม (Ethics R & D)
3. การสร้างเครือข่ายด้านจริยธรรม (Ethics Networking)
4. การฝึกอบรมด้านจริยธรรม (Ethics Training)
5. การสื่อสารด้านจริยธรรม (Ethics Communication)

ในส่วนของการดำเนินการด้านการฝ่าฝืนจริยธรรมและการดำเนินการด้านจริยธรรมต้องยุติการดำเนินการเนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 สิ้นสุดลง

3.2 ภารกิจด้านการติดตามประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2557, หน้า 17.)

ในภารกิจด้านการติดตามประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ผู้ตรวจการแผ่นดิน ได้มีการติดตามเร่งรัดหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่น จัดทำกฎหมายและเรื่องเชิงนโยบายที่เป็นมาตรการต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องที่เป็นแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญไปยังผู้ควบคุมหรือกำกับดูแลหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่น เพื่อสั่งการตามควรผลจากการติดตามประเมินผลอย่างใกล้ชิดส่งผลให้ภายในปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 มีกฎหมายที่ดำเนินการแล้วเสร็จและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วทั้งสิ้น 188 ฉบับ และมาตรการตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญกำหนดดำเนินการแล้วเสร็จ จำนวน 2,715 งาน/โครงการ พร้อมทั้งมีการประเมินผลผ่านการศึกษา เรื่อง การวิเคราะห์แนวทางบริหารจัดการงบประมาณของสถานศึกษาก่อนและหลังรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ต่อมาในวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ได้มีการควบคุมอำนาจการปกครองประเทศและได้มีประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ส่งผลให้ภารกิจด้านการติดตามประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ของผู้ตรวจการแผ่นดินสิ้นสุดลงเช่นเดียวกับภารกิจการดำเนินการด้านจริยธรรม

3.3 ผลการดำเนินงานในด้านการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐตามหมวด 5 หน้าที่ของรัฐ ของรัฐธรรมนูญระหว่าง พ.ศ. 2561 - 2566

การดำเนินการศึกษาทางวิชาการเพื่อแก้ไขปัญหาเชิงระบบ เพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะและแก้ไขปัญหาที่ส่งผลกระทบกับ

ประชาชนจำนวนมาก โดยได้ดำเนินการศึกษาและดำเนินการแก้ไขปัญหาเชิงระบบ จำนวน 23 เรื่อง จำแนกรายปี ดังนี้

พ.ศ. 2561 (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2561, หน้า 16-19)

1. การแก้ไขปัญหาแนวเขตพื้นที่ทับซ้อนในเขตอุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า หมู่เกาะเสม็ด

2. การแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

3. การดำเนินการตรวจสอบบริษัทเอกชนผู้ผลิตเครื่องสำอางของหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง

4. การพิจารณาอนุญาตให้บริษัทเอกชนดำเนินกิจการกำจัดขยะอิเล็กทรอนิกส์ในพื้นที่อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา

พ.ศ. 2562 (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2562, หน้า 16-18)

1. การป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนบนทางหลวงหมายเลข 12 แม่สอด–ตาก (ดอยรวก)

2. ปัญหาการควบคุมวัตถุอันตรายที่ใช้ในการเกษตร : กรณีสารเคมีพาราควอต

3. การป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนที่มีสาเหตุจากการเมาแล้วขับ

พ.ศ. 2563 (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2563, หน้า 12-14)

1. การจัดการศึกษาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. สิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตร กรณีการบริโภคโฟลิกเอซิด (วิตามิน B9)

3. เรื่องหน้าที่ของรัฐในการเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐและต้องจัดให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้โดยสะดวก

พ.ศ. 2564 (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2564, หน้า 12-13)

1. ขยะพลาสติกล้นทะเลไทย

2. การบริหารจัดการโครงการอาหารกลางวันเด็ก สัดส่วนการผลิตไฟฟ้าของรัฐมีน้อยกว่าร้อยละห้าสิบเอ็ด

3. ผลกระทบจากการประกอบธุรกิจท่องเที่ยวของคนต่างด้าวในประเทศไทย

4. การป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนนอย่างมีประสิทธิภาพ

พ.ศ. 2565 (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2565, หน้า 12-14)

1. การตรวจคัดกรองทารกแรกเกิดเพื่อป้องกันภาวะปัญญาอ่อนที่เกิดจากโรคหายาก

2. การคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับอาหารแปรรูปจากเนื้อสัตว์ การพัฒนาระบบการตรวจสอบและเฝ้าระวังผลิตภัณฑ์สุขภาพหลังออกสู่ท้องตลาด (Post-Marketing)

3. การแก้ไขปัญหาของกระบวนการยุติธรรม กรณีความล่าช้าในการดำเนินคดีและเรื่องที่สืบเนื่องมาจากการอายัดตัวผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวน

4. สิทธิการเข้าถึงบริการไฟฟ้าในครัวเรือน

พ.ศ. 2566 (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2566, หน้า 12-14)

1. โครงการเพิ่มทักษะด้านอาชีพแก่นักเรียนที่ไม่ได้เรียนต่อหลังจบการศึกษาภาคบังคับ

2. การบังคับใช้กฎหมายกรณีการประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน

3. มาตรการด้านความปลอดภัยของรถรับ-ส่งนักเรียน

4. การแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนจากการดำเนินโครงการเขื่อนร้อยเอ็ด เขื่อนยโสธร -พนมไพร และเขื่อนธาตุน้อย

ดังนั้น การตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐ ตามหมวด 5 หน้าที่ของรัฐของรัฐธรรมนูญ ระหว่าง พ.ศ. 2561-2566 ผู้ตรวจการแผ่นดินจึงมุ่งเน้นดำเนินการวิเคราะห์เชิงระบบจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อนำมาซึ่งการสร้างรูปแบบในการแก้ไขปัญหากับประชาชนอย่างยั่งยืน

3.4 ผลการดำเนินงานในการเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครอง ระหว่าง พ.ศ. 2561-2566

ผู้ตรวจการแผ่นดินจึงมีบทบาทคุ้มครองมิให้มีการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองไว้ ด้วยการเป็นองค์กร “กลั่นกรอง” คดีที่จะเข้าสู่การพิจารณาวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครอง ผลการดำเนินการเป็นดังนี้

ตารางที่ 1 : กรณีบทบัญญัติแห่งกฎหมายมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ (มาตรา 23 (1) ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. 2560)

ปีงบประมาณ	เรื่องที่รับ	เรื่องที่ส่ง	เรื่องที่ยุติการพิจารณา
2561	11*	-	-
2562	34	2	32
2563	76	1	75
2564	48	-	48
2565	34	1	33
2566	39	-	39

* เป็นเรื่องที่ดำเนินการต่อเนื่อง

ที่มา : สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน (2561), สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน (2562), สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน (2563), สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน (2564), สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน (2565) และ สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน (2566)

ตารางที่ 2 : กรณีกฎ คำสั่ง หรือการกระทำอื่นใดของหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย (มาตรา 23 (2) ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. 2560)

ปีงบประมาณ	เรื่องที่รับ	เรื่องที่ส่ง	เรื่องที่ยุติการพิจารณา
2561	-	-	-
2562	-	-	-
2563	27	-	27
2564	34	1	33
2565	46	3	43
2566	34	2	32

ที่มา : สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน (2561), สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน (2562), สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน (2563), สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน (2564) สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน (2565) และ สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน (2566)

ตารางที่ 3 : กรณีบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ยื่นคำร้องว่าการกระทำนั้น ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (มาตรา 22 (4) ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. 2560 ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561)

ปีงบประมาณ	เรื่องที่รับ	เรื่องที่ส่ง	เรื่องที่ยุติการพิจารณา
2561	-	-	-
2562	-	-	-
2563	-	-	-
2564	-	-	-
2565	62	-	62
2566	88	15	73

ที่มา : สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน (2565) และ สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน (2566)

จากตารางที่ 1-3 สามารถวิเคราะห์ได้ว่าตามกรอบภารกิจและอำนาจหน้าที่ของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินที่สามารถเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครอง ดังนั้นจึงต้องพิจารณาภารกิจและอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครองประกอบการเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญและมีบุคลากรจำนวนไม่มากจึงควรสร้างความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในเชิงระบบ เช่น การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างหน่วยงานรัฐ การบริหารจัดการภาครัฐในโครงสร้างใหญ่ การสร้างความร่วมมือและเครือข่าย และการตรวจสอบรายกรณีเฉพาะที่ส่งผลกระทบต่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดิน ส่วนจำนวนภารกิจเรื่องรายย่อยควรส่งให้หน่วยงานอื่นที่มีภารกิจโดยตรงดำเนินการเพื่อลดภาระและนำกำลังบุคลากรไปให้ความสำคัญกับเรื่องที่จะเกิดผลกระทบต่อภาครัฐและประชาชนในวงกว้างและจำนวนเรื่องย่อยที่ทำสำเร็จไม่อาจจะชี้วัดคุณค่าความสำคัญขององค์กรได้ ดังนั้น อำนาจหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดินตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 พุทธศักราช 2550 และพุทธศักราช 2560 สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 : อำนาจหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดินตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย	อำนาจหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดิน		
	เข็มทิศหลัก	เข็มทิศรอง	
พุทธศักราช 2540	การตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยมีการดำเนินการรับเรื่องราวร้องทุกข์จากประชาชน		
พุทธศักราช 2550	การตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยมีการดำเนินการรับเรื่องราวร้องทุกข์จากประชาชน	การดำเนินการด้านจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ	การติดตามประเมินผลและจัดทำข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ
พุทธศักราช 2560	การตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยมีการดำเนินการรับเรื่องราวร้องทุกข์จากประชาชน	การตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐตามหมวด 5 หน้าที่ของรัฐของรัฐธรรมนูญ	การเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครอง

4. บทสรุปและบทวิเคราะห์

ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาหรือผู้ตรวจการแผ่นดิน มีวาระในการดำเนินงานมากว่า 25 ปี เข็มทิศที่ชี้บอกทิศทางที่โดดเด่นหรือเข็มทิศหลัก คือ เข็มทิศในการสร้างความเป็นธรรมในการแก้ไขปัญหาเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์ในเชิงสมานฉันท์ มุ่งเน้น การแก้ไขปัญหาโดยวิธีการหาทางออกร่วมกัน เพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับทุกฝ่าย โดยเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้มีชี้แจงข้อเท็จจริง เน้นความโปร่งใสและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินการที่เกี่ยวกับเรื่องร้องเรียนร้องทุกข์ หรือแม้กระทั่งโต้แย้งหรือแสดงความคิดเห็นที่นำมาซึ่งความเป็นธรรมและเสมอภาคให้แก่สังคมไทย โดย (เฉลิมศักดิ์ จันทรทิม, 2555, หน้า 92-94) ได้สรุปถึง บทบาทอำนาจหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดิน เป็นกลไกสำคัญในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐด้วยหลักการแบบสันติวิธีและเป็นไปตามหลักการธรรมาภิบาลที่มุ่งเน้นสนับสนุนให้มีการตรวจสอบการใช้อำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนอย่างสูงสุด สิ่งที่สะท้อนให้เห็นตัวอย่างการดำเนินงานของผู้ตรวจการแผ่นดินที่ชัดเจน คือ คำวินิจฉัยของผู้ตรวจการแผ่นดินไม่มีสภาพบังคับเช่นเดียวกับองค์กรตุลาการ และหน่วยงานรัฐประเภทอื่นที่กฎหมายให้อำนาจไว้ แต่ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การปฏิบัติงานของผู้ตรวจการแผ่นดินบรรลุเจตนารมณ์ของการมีองค์กรผู้ตรวจการแผ่นดิน คือ การสร้างความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐและบุคลากรภาครัฐในทุกระดับ ตลอดจนทุกภาคส่วนในสังคมไทยที่จะปฏิบัติตามคำวินิจฉัยหรือข้อเสนอแนะของผู้ตรวจการแผ่นดินให้ประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ภาณุพงษ์ น้อมจุ้ย (2568, หน้า 6) ได้กล่าวถึงการทำหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดินว่าเป็นหน่วยงานที่มีการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐของฝ่ายบริหารตลอดจนตรวจสอบการดำเนินการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนและไม่เป็นธรรมของประชาชน โดยใช้หลักการเจรจาด้วยสันติวิธีอาศัยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชน แต่อย่างไรก็ตามอำนาจของผู้ตรวจการแผ่นดินมีเพียงการรายงานต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรีเพื่อทราบถึงข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์เท่านั้น ซึ่งเป็นสิ่งยืนยันว่าเข็มทิศหลัก ของผู้ตรวจการแผ่นดินคือการอำนวยความเป็นธรรมให้แก่ประชาชนในสังคมไทย และยังมีความสอดคล้องกับ ธารทิพย์ ศรีสุวรรณเกศ และ หมายชนก กระปุกทอง (2568, ออนไลน์) ที่ศึกษาเรื่องความทับซ้อนอำนาจหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดินกับองค์กรอิสระอื่น ทั้งในส่วนของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ซึ่งพบว่าผู้ตรวจการแผ่นดินแม้จะเป็นหน่วยงาน “ด่านหน้า” ที่ทำการรับเรื่องราวร้องทุกก็ตาม แต่ในระยะ 15 ปีที่ผ่านมา การรับเรื่องร้องเรียนของผู้ตรวจการแผ่นดิน มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี ซึ่งผู้ตรวจการแผ่นดินจะทำหน้าที่ที่จะรับเรื่องที่ร้องเรียนและร้องทุกข์เพื่อจะส่งต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ และในส่วนนี้สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินยังเดินหน้าในการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ทั้งในการดำเนินการด้วยตนเอง หรือช่องทางอื่น ๆ ตลอดจนการดำเนินการผ่านเครือข่ายอย่างเป็นรูปธรรม

นอกจากการดำเนินการเรื่องการสร้างความเป็นธรรมต่อการร้องเรียน ร้องทุกข์ ที่เป็นเข็มทิศที่โดดเด่น ผู้ตรวจการแผ่นดินยังมีเข็มทิศรองอื่น ๆ ที่โดดเด่น อาทิ เข็มทิศรองด้านการดำเนินการด้านจริยธรรม ผู้ตรวจการแผ่นดินได้ดำเนินการเสนอแนะและให้หน่วยงานจัดทำประมวลจริยธรรม โดยมีการกำหนดมาตรฐานทางจริยธรรมอันเป็นค่านิยมหลักให้หน่วยงานยึดถือ รวมถึงการกำหนดให้มีกลไกการดำเนินการและบทกำหนดโทษให้แก่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ แม้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จะกำหนดให้หน่วยงานอื่นเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการแต่สิ่งที่เห็นเป็นรูปธรรมก็คือ สังคมไทยสามารถที่จะนำประมวลจริยธรรมมาใช้ในการดำเนินการขับเคลื่อนในสังคมไทย โดยเฉพาะการถอดถอนผู้กระทำผิดจริยธรรมให้พ้นจากตำแหน่งทั้งในส่วนของข้าราชการ เจ้าหน้าที่รัฐ และผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวผู้ตรวจการแผ่นดินได้เป็นส่วนหนึ่งในการผลักดันให้เกิดขึ้นและมีส่วนร่วมในการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง สำหรับการดำเนินการในส่วนนี้ถือว่าเป็นการวางรากฐานสังคมธรรมาภิบาลของผู้ตรวจการแผ่นดินให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ซึ่งได้ดำเนินการเกี่ยวกับการให้มีประมวลจริยธรรมใช้บังคับกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และมีการพัฒนาการดำเนินการมาถึง การดำเนินการด้านจริยธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งปัจจุบันการดำเนินการทางจริยธรรมได้มีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การถอดถอนและตัดสิทธิผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในกรณีฝ่าฝืนจริยธรรมอย่างร้ายแรง ฯลฯ

นอกจากนี้ ยังมีเข็มทิศรองด้านการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐตามหมวด 5 หน้าที่ของรัฐของรัฐธรรมนูญ ที่มีการดำเนินการแล้วเสร็จและสามารถแก้ไขปัญหาสังคมได้อย่างเป็นระบบ อาทิ การแก้ไขปัญหาของกระบวนการยุติธรรม กรณีความล่าช้าในการดำเนินคดีและเรื่องที่สืบเนื่องมาจากการอายัดตัวผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวน โครงการเพิ่มทักษะด้านอาชีพแก่นักเรียนที่ไม่ได้เรียนต่อหลังจบการศึกษาภาคบังคับ เรื่องมาตรการด้านความปลอดภัยของรถรับ-ส่งนักเรียน เรื่องการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนจากการดำเนินโครงการเขื่อนร้อยเอ็ด เขื่อนยโสธร-พนมไพร และเขื่อนธาตุน้อย เป็นต้น และเข็มทิศที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครอง ในส่วนนี้เป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากที่ผู้ตรวจการแผ่นดินจะต้องพิจารณาดำเนินการอย่างละเอียดรอบคอบ และในปัจจุบันประชาชนที่เล็งเห็นถึงสภาพปัญหาความไม่ชอบด้วยกฎหมายล้วนแล้วแต่พุ่งตรงมายังผู้ตรวจการแผ่นดินให้พิจารณาดำเนินการในเรื่องดังกล่าว ซึ่งตัวเลขสถิติที่เพิ่มขึ้นทุกปีเป็นตัวสะท้อนทิศทางของสังคมไทยว่าผู้ตรวจการแผ่นดินสามารถเป็นเข็มทิศที่จะนำทางในการเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ

หรือศาลปกครองได้ การดำเนินงานในส่วนดังกล่าวจึงค่อยปรากฏผลการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ

จากความสำคัญในการเป็นเข็มทิศในการสร้างความเป็นธรรมในหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการเรื่องร้องเรียน ภารกิจการเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครอง หรือด้านการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐ ตามหมวด 5 หน้าที่ของรัฐของรัฐธรรมนูญ ล้วนแล้วแต่เป็นความท้าทายในการดำเนินการ สิ่งที่สำคัญที่จะนำพาให้องค์กรก้าวผ่านความท้าทายเหล่านั้นผู้ตรวจการแผ่นดินต้องยึดถือการสร้างความเป็นธรรมอย่างเสมอภาค และสะท้อนให้สังคมเห็นได้ว่าผู้ตรวจการแผ่นดินมีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะแก้ปัญหาทั้งในเชิงระบบโครงสร้างใหญ่ หรือแม้แต่เป็นรายกรณี ผู้ตรวจการแผ่นดินก็ไม่เคยละเลยที่จะดำเนินการ นอกจากนี้ การดำเนินการเชิงรุก การสร้างความรู้ความเข้าใจ ในหน้าที่และอำนาจของผู้ตรวจการแผ่นดิน สิทธิของประชาชนเมื่อได้รับความเดือดร้อนหรือไม่เป็นธรรมควรที่จะเดินไปในทิศทางใด ดังนั้น ก้าวต่อไปของผู้ตรวจการแผ่นดิน คือการเดินหน้าสร้างสังคมธรรมาภิบาลให้เกิดความยั่งยืน เป็นที่พึ่งพิง เป็นเข็มทิศที่ชี้ทิศทางให้แก่สังคมไทยเป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมให้แก่ประเทศไทยต่อไป ❑

บรรณานุกรม

โกวิทย์ กังสนันท์. (2568). **จริยธรรมของการบริหารภาครัฐแนวใหม่.** ค้นเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2568, จาก https://web.parliament.go.th/assets/portals/52/filenewspar/52_1683_file.pdf.

เฉลิมศักดิ์ จันทรทิม. (2555). ผู้ตรวจการแผ่นดินเพื่อความเป็นธรรมของแผ่นดิน. **วารสารผู้ตรวจการแผ่นดิน, 5**(1)

พระครูพิศาลจริยากร เลขธมฺโม (สังข์ขาว) และ สุชน ประวัติดี. (2568). จริยธรรม : ปัญหาพฤติกรรมและการจัดการในปัจจุบันของสังคมไทย.**วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์, 5**(2)

ภาณุพงษ์ น้อมจุ้ย. (2568). **ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับผู้ตรวจการแผ่นดินตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560.** การศึกษาอิสระ หลักสูตรนิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ค้นเมื่อ 6 กุมภาพันธ์ 2568, จาก http://www.lawgrad.ru.ac.th/AbstractsFile/6312016039/1663229039d83f40e33e136658af202fb70bedd223_abstract.pdf.

ธารทิพย์ ศรีสุวรรณเกศ และ หมายชนก กระปุกทอง. (2568). **ศรัทธา ความเชื่อ ความหวัง' 15 ปี กับผู้ตรวจการแผ่นดิน.** สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) เค้นเมื่อ 25 กุมภาพันธ์ 2568,จาก https://tdri.or.th/2015/08/belief-hope-ombudsman/.

นพดล เฮงเจริญ. (2568). **องค์กรอิสระ : ความสำคัญต่อการปฏิรูปการเมืองและการปฏิรูประบบราชการ**ค้นเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2568, จาก http://public-law.net/publaw/view.aspx?id=895.

ราชบัณฑิตสถาน. (2568). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. 2552**. ค้นเมื่อ 3 มีนาคม 2568, จาก https://dictionary.orst.go.th.

สมิต สัชฌุกร. (2554). การส่งเสริมธรรมาภิบาลในสังคมไทย. **วารสารผู้ตรวจการแผ่นดิน, 4**(2)

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน. (2568). **ประวัติความเป็นมาระบบผู้ตรวจการแผ่นดิน.** ค้นเมื่อ 6 มกราคม 2568, จาก https://www.ombudsman.go.th/new/%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%95%E0%B8%B4%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B9%80%E0%B8%9B%E0%B9%87%E0%B8%99%E0%B8%A1%E0%B8%B2/.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2568). **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557.** ค้นเมื่อ 7 มกราคม 2568, จาก https://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2557/A/055/1.PDF.

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา. (2544). **รายงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ประจำปี 2544.**

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา. (2545). **รายงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ประจำปี 2545.**

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา. (2546). **รายงานประจำปีผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา 2546.**

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา. (2547). **รายงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ประจำปี 2547.**

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา. (2548). **รายงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ประจำปี 2548.**

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา. (2549). **รายงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ประจำปี 2549.**

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา. (2550). **รายงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ประจำปี 2550.** กรุงเทพมหานคร: มรินทร์พริ้นติ้งแอนพับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน.

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน. (2551). **รายงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ประจำปี 2551.** กรุงเทพมหานคร: มรินทร์พริ้นติ้งแอนพับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน.

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน. (2552). **รายงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ประจำปี 2552.** กรุงเทพมหานคร: มรินทร์พริ้นติ้งแอนพับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน.

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน. (2553). **รายงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ประจำปี 2553.** กรุงเทพมหานคร: มรินทร์พริ้นติ้งแอนพับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน.

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน. (2554). **รายงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ประจำปี 2554.** กรุงเทพมหานคร: มรินทร์พริ้นติ้งแอนพับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน.

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน. (2555). **รายงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ประจำปี 2555.** สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 5 เลขที่ 120 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน. (2556). **รายงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ประจำปี 2556.** สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 5 เลขที่ 120 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน. (2557). **รายงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ประจำปี 2557.** สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 5 เลขที่ 120 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน. (2558). **รายงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ประจำปี 2558.** สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 5 เลขที่ 120 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน. (2559). **รายงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ประจำปี 2559** สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 5 เลขที่ 120 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน. (2560). **รายงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ประจำปี 2560.** สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 5 เลขที่ 120 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน. (2561). **รายงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ประจำปี 2561.** สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 5 เลขที่ 120 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน. (2562). **รายงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ประจำปี 2562.** สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 5 เลขที่ 120 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน. (2563). **รายงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ประจำปี 2563.** สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 5 เลขที่ 120 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน. (2564). **รายงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ประจำปี 2564.** สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 5 เลขที่ 120 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน. (2565). **รายงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ประจำปี 2565.** สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 5 เลขที่ 120 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน. (2566). **รายงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ประจำปี 2566.** สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 5 เลขที่ 120 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2568). **พจนานุกรมไทย.** ค้นเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2568, จาก http://legacy.orst.go.th/?page_id=641.